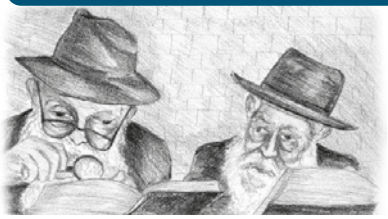
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויקהל ■ י"ט אדר תשפ"ה ■ 19.03.2025 ■ גליון מס' 831

וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ל-ה'

באחד ממחנות ההשמדה נתפסה יהודיה, שגנבה כמה תפוחי אדמה להחיות את נפשה. ביום השבת היא הועמדה למשפט, כאשר השופטים, התובע, וכן הקצרן שרשם הכל לפרוטוקול - היו אסירי המחנה. תפקידה של הנאשמת, היה לבקש רחמים על נפשה.

הנאצים ימ"ש היו צופים מן הצד, ונהנים בסאדיזם חולני, לראות כיצד היהודים מענישים זה את זה.

אולם כשהגיע תורה של הנאשמת להתחנן על נפשה, שתקה ולא דיברה מאומה. עונשה נחתם לחמישים הצלפות שוט.

לאחר עשרים הצלפות התעלפה, והושלכה לצריף. כשהתאוששה מעט, חברותיה ההמומות שאלוה: מדוע שתקת, ולא ביקשת הקלה בגזר הדין הקשה? השיבה להם אותה היהודיה - היום שבת קודש. ומכיוון שהקצרן שרשם לפרוטוקול היה יהודי, לא רציתי שבגללי ייכשל היהודי בחילול שבת.

מהו יום השבת שיהודים מסרו עליו נפש?

למה ישנן 39 מלאכות שנאסרנו בהן דווקא ביום השבת?

בפרשת השבוע מוצאים אנו שמשה רבנו מצווה את בני ישראל על הקמת המשכן ככפרה לחטא העגל - אך מצווה אותם שלא לחלל את השבת עבור הקמת המשכן. מה רמז בזה משה רבנו?

כאשר אדם הראשון חטא, הוא עירב בכך טוב ברע, ואדם, חוה, הנחש והאדמה קוללו ב-39 קללות.

כאשר עם ישראל עמד למרגלות הר סיני, זכו עם ישראל להגיע לדרגה של אדם הראשון קודם החטא. אך לאחר מכן קלקלו בחטא העגל - ושוב נתערב הטוב והרע יחד.

המשכן, תפקידו להחזיר את השראת השכינה. ולכן היו בו 39 מלאכות דווקא, שכל תפקידן לברור בין הטוב לבין הפסולת. הן במובן הגשמי - ובעיקר במובן הרוחני.

השבת זהו יום ייחודי. הוא רק של עם ישראל ושל הקב"ה.

בשבת זוכה היהודי לנשמה יתרה, המלווה אותו לאורך כל השבת עד צאתה.

יום השבת מסמל את הקשר הפנימי העמוק ביותר בין עם ישראל לקב"ה, קשר שלעולם לא יכול להיפגם, ושום אחיזת דבר רע לא יכולה להיות בו. הקב"ה הבטיח לנו, שלמרות חטאינו לעולם לא ימאס בנו.

בנקודה כל כך פנימית - אין צורך לברר טוב מרע. זוהי הסיבה שבשבת אין עושים אף אחת מ-39 המלאכות שבמשכן. ואדרבה, המחלל את השבת על ידי עשיית מלאכה כביכול מכריז שהקשר פגום, ויש בו גם התערבות הרע. הכרזה מעין זו כה חמורה, עד שאמר הקב"ה, "מחללה מות יומת".

ובמקביל, מי ששומר את השבת, וזאת ע"י לימוד הלכות השבת, וכן מי שמקדים בכמה דקות לקבל את השבת ולהוסיף מקדושת השבת על החול - זוכה לנחלה בלי מיצרים. ■

בסודשיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

בעקבי הכתב והקבלה
את "מבצע" גיוס התרומות למשכן, ואת הנדיבות של הציבור כולו...
המשך בעמ' 2

ומשרתו יהושע בן נון
יהושע בן נון היה דוגמא של מנהיג שצמח מלמטה, אמנם כבר ביציאת...
המשך בעמ' 2

שאלות אקטואליות בין אדם לחברו
האם חובה על האדם לנסות להציל את הלכודים, מותר לו או שמא אסור לו לסכן את עצמו?
המשך בעמ' 3

חכמת לב
הבגדים כמראה לאדם
כאשר משה רבינו מצווה את עם ישראל על עניין המשכן, הוא מקדים...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
"ששת ימים תעשה מלאכה"
היה זה במיאמי שבארצות הברית. רב בית הכנסת עמד על הדוכן בפני...
המשך בעמ' 6

שביבים
- "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש"
- "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון"
- "וביום השביעי יהיה לכם קודש"
- "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש"

המשך בעמ' 6

בעקבי הכתב והקבלה

/ הרב פרופ' נריה גוטל

את "מבצע" גיוס התרומות למשכן, ואת הנדיבות של הציבור כולו, חותמת התורה בפרשתנו (שמות לה, כט) במילים: "כל איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה ד' לעשות ביד משה, הביאו בני ישראל נדבה לד' ". והרי זה פלא: אחר שפתח הכתוב ואמר ש"כל איש ואשה" הביאו, מה ראה פסוק זה עצמו לעדכננו שהיו אלה "בני ישראל" שתרמו - וכי היה עולה בדעתנו שאותם "איש ואשה" היו גרגשים או אמוריים, סקנדינבים או קנדים?

לאמתו של דבר, שאלה דומה ראוי לה שתישאל כבר בתחילת הפרשה. פתח ואמר הכתוב (שם, ד-ה): "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, זה הדבר אשר צוה ד' לאמר. קחו מאתכם תרומה לד' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ד' זהב וכסף ונחשת". מה פשר האמירה "קחו מאתכם" - וכי מהיכן יקחו אם לא "מאתכם", מהגרגשים או האמוריים, מסקנדינבים או מקנדים?

ליישוב השאלה - הכפולה - מפנה אותנו בעל הכתב והקבלה לדברי הזוהר לפרשתנו (אותם הוא מייחס למכילתא דרשב"י), שם נאמר:

> "תא חזי, מה כתיב בקדמיתא (שמות כה) מאת כל איש אשר ידבנו לבו, לאכללא כלא, בגין דבעא קודשא בריך הוא למעבד עובדא דמשכנא מכל סטרין במוחא וקליפה, ובגין דהוו אינון ערב רב בגווייהו אתמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו, לאכללא לון בינייהו דישראל... לבתר סטא זינא לזיניה ואתו אינון ערב רב ועבדו ית עגלא וסטו אבתרייהו אינון דמיתו וגרמו לון לישראל מותא וקטולא, אמר קודשא בריך הוא מכאן ולהלאה עובדא דמשכנא לא יהא אלא מסטרא דישראל בלחודייהו. מיד ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', וכתיב בתריה קחו מאתכם תרומה ליי, מאתכם ודאי, ולא כקדמיתא דכתיב מאת כל איש אשר ידבנו לבו... בגין דהוו אינון ערב רב בינייהו אצטריך משה לאתכנשא לון וליחדא לון מבינייהו".
>
> [פירוש הסולם: "בוא וראה מה כתוב מקודם, מאת כל איש אשר ידבנו לבו, שכולל הכל, ואפילו את הערב רב, משום שרצה הקדוש ברוך הוא לעשות מעשה המשכן מכל הצדדים, במוח ובקליפה. ומשום שהיו אלו ערב רב ביניהם, נאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו. לכלול אותם בין ישראל... אח"כ נטה מין למינו ובאו הערב רב ועשו את העגל, ונטו אחריהם מישראל כל אלו שמתו, וגרמו לישראל מות והריגה. אמר הקדוש ברוך הוא מכאן ולהלאה, מעשה המשכן לא יהיה אלא מצד ישראל בלבד. מיד, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו'. וכתוב אחריו קחו מאתכם תרומה לד'. מאתכם ודאי, ולא כמקודם שכתוב, מאת כל איש אשר ידבנו לבו... משום שהערב רב ביניהם היה צריך משה להקהיל אותם וליחדם מביניהם"].

מבחין אם כן הזוהר בין סגנון הציווי שבפרשת תרומה ובין סגנון הציווי שבפרשת ויקהל, וזאת לאור פרשת כי תשא - וחטא העגל - שביניהם. בעוד שקודם לחטא העגל, ציווי התרומה אכן נאמר לכל הנמצאים, כולל הערב רב שנילווה לעם ישראל, הרי משעה שאלה גררו את עם ישראל לחטא העגל, הם הוקצו ממתן תרומות לבניין המשכן, שצריך להיבנות על טהרת הקודש. לכן, בעוד שבפרשת תרומה נאמר "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" הרי שבפרשת ויקהל נאמר "קחו מאתכם" - מאותם שעליהם נאמר "ויקהל משה... את בני ישראל", ורק בני ישראל.

כך יושבה אפוא השאלה השנייה, ועתה מיושבת גם השאלה הראשונה. לא בכדי הדגישה התורה בסיום הפסוק, כי בבני ישראל - ורק בהם - עסקינן. שכן עלול היית להבין מהרישא - "כל איש ואשה" - שמא הכוונה באמת לכל איש ואשה, כולל כולם וגם הערב רב בכלל! ולא היא: "הביאו" רק "בני ישראל".

אגב כך מלמדנו רבי יעקב מקלנבורג, שבכך מתאששת שיטת הסוברים - שלא כרש"י, לדוגמה - שהמקראות כסידרם: ציווי המשכן וכליו שבתרומה קדם לחטא העגל, בעוד שציווי ויקהל מאוחר לחטא העגל. כתוצאה מכך, התורמים שהוצעו תחילה, לא היו אלה שתרמו לבסוף.

ומשרתו יהושע בן נון

/ הרב יעקב הלוי פילבר

יהושע בן נון היה דוגמא של מנהיג שצמח מלמטה, אמנם כבר ביציאת מצרים מיד אחרי קריעת ים־סוף, בבוא עמלק להילחם בישראל, נקרא יהושע אל הדגל, ומשה מצוהו לבחור אנשים ולצאת להילחם בעמלק. וכבר שם אנו מוצאים את הערכתו של משה ליהושע במה שהוא מיפה את כוחו של יהושע לבחור את האנשים, ככתוב: "בחר לנו אנשים" שעל זה אמרו חז"ל: "מכאן שהיה עושהו כמותו" **(מכילתא)**. אבל בקשתו זו של משה באה ליהושע בהפתעה: "אמר יהושע כמה גדולים יש כאן בדור הזה, ולא ציוה

משה אלא לי" **(פסיקתא דרב כהנא)**. ובאמת בחירתו של יהושע לא היתה בזכות עצמו אלא בזכות מוצאו משבט יוסף, שהיה מבני בניה של רחל, מפני שאין עשו נופל אלא ביד יוסף. והנה אחרי הצלחתו של יהושע ככתוב: "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב", אין יהושע מחזיק טובה לעצמו אלא שב לתפקידו הקודם, תפקיד המשרת, "ומשרתו יהושע בן נון - שהיה משמש את משה ביום ובלילה" - "ומה שירות היה משרתו? היה נוטל את הדלי ואת הבלנרים ומוליכן לפניו לבית המרחץ. והיה מעריב ומשכים לבית הועד (של משה) והיה מסדר את הספסלים, והוא פורס את המחצלות" **(במד"ר כא יד)**. רואים אנו שיהושע לא בחל בשום תפקיד, אם זה להיות מפקד הצבא, או להיות בלן בבית המרחץ או שמש של בית המדרש, את כולם מילא באמונה מפני שהוא ראה עצמו כ"משרת ציבור", וקיבל על עצמו כל תפקיד שהוטל עליו בשליחות ציבורית.

בדאגתו זו לטובת הציבור המשיך יהושע גם לאחר מות משה כשנתמנה להיות מנהיגם של ישראל, הוא אינו מסתפק בכיבוש הארץ אלא בה בעת הוא דואג גם לתקן תקנות לטובת הציבור, כמו שאמרו חז"ל: "עשרה תנאים התנה יהושע (בזמן חלוקת הארץ)" כמו: להרשות לרעות בחורשין, שהכל יסתפקו ממי המעין, דיג חופשי בימת טבריא, מת מצוה קונה מקומו וכדומה. (עיין ב"ק פא א) ועל זה אמרו במסכת עירובין **(כב ב)**: "יהושע אוהב ישראל היה, עמד ותקן להם דרכים ורחובות, כל מקום שתשמישו נוח מסרו לרבים, וכל מקום שאין תשמישו נח מסרו ליחיד".

יהושע הגיע לגדלותו גם בזכות תכונת ההתמדה שהיתה בו, ככתוב: "לא ימיש מתוך האהל", והתמדה זו זיכתה אותו לא רק להיות מנהיגם של ישראל אלא גם להיות גדול בתורה. "יהושע בן נון היה עוסק בתורה מקטנותו ועד זקנתו", ולמרות שבתחילה היה יהושע חסר כישורים לימודיים, כדרשת הכתוב: "וכסיל אדם יבלענו **(משלי כא)** - זה יהושע, שלא היה בן־תורה, והיו ישראל קוראים אותו כסיל, ובשביל שהיה משרת משה זכה לירושתו" **(ילק"ש שם)**. חסרון זה לא הרתיע אותו ולא מנע ממנו לדבוק במטרתו לדעת את התורה. נוסף להתמדתו קיים יהושע בעצמו גם את הכלל: "לא הביישן למד", ולכן "עשה עצמו כסיל לפני משה, והיה מטריח עליו ללמוד בכל שעה, עד שלמד כל התורה כולה" (**מדרש הגדול**, סוף דברים), ובזכות התמדתו זו הפך להיות אחד ממוסרי התורה, כמו שאמרו: "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים". יהושע התמיד לא רק בהיותו תלמיד, אלא גם אחרי שנתמנה למנהיגם של ישראל המשיך בהתמדתו, כמו שמובא **(מנחות צט ב)**: "ראה הקב"ה את יהושע שדברי תורה חביבים עליו ביותר, אמר לו הקב"ה: לא ימיש ספר התורה הזה מפיך". ואפילו בשדה הקרב בשעת כיבוש הארץ הוא מנצל כל רגע פנוי ללימוד תורה, כמו שדרשו **(סנהדרין מד א)**: "וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק - מלמד שלן בעומקה של , שר צבא ישראל ומוסר התורה בשרשרת הדורות. הלכה". יהושע היה איש רוח ואיש מעשה. ■

שאלות אקטואליות בין אדם לחברו

/ **הרב אביחי קצין**, ראש בית המדרש ראשית ורב קהילות משכן מיכאל ועלומים ברעננה

שאלה: אדם מהלך ברחוב ולפתע הוא שומע צעקות. לתדהמתו הוא רואה בית עולה בלהבות ומתוכו נשמעות צעקות "הצילו" של ילדים צעירים.

ברור לו שאם לא ייכנס לבית כדי להציל אותם הם יישרפו למוות. אולם ברור לו שכניסה אל תוך הבית מסכנת אותו עצמו וגם הוא עלול למצוא את מותו בשריפה.

האם חובה על האדם לנסות להציל את הלכודים, מותר לו או שמא אסור לו לסכן את עצמו?

תשובה: בשאלה זו, של כניסה לספק סכנה להצלת הזולת, מצאנו מחלוקת בראשונים:

הבית יוסף[1] כתב:

> וכתבו הגהות מיימונית (דפ' קושטא) עבר על לא תעמוד וכו' בירושלמי מסיק **אפילו להכניס עצמו בספק סכנה חייב** ע"כ
>
> ונראה **שהטעם מפני שהלה ודאי והוא ספק:**

מכיוון שהחבר נמצא בסכנה ודאית, ולעומתו האדם עצמו נדרש להכניס את עצמו לספק סכנה "בלבד". הרי שמצוות "לא תעמוד על דם רעך" מחייבת היחלצות לטובת הזולת אפילו במקרה של כניסה לספק סכנה.

הרדב"ז[2] חולק על עמדה זאת.

השאלה בה עוסק הרדב"ז:

> שאלת ממני אודיעך דעתי, על מה שראית כתוב: אם אמר השליט לישראל הנח לי לקצץ אבר אחד שאינך מת ממנו, או אמית ישראל חברך?

השליט הגוי תובע מאדם לתרום אחד מאבריו (אבר שניתן להישאר בחיים בלעדיו). או שיהרוג את זולתו.

הרדב"ז מכריע שאין חובה על האדם לתרום אחד מאבריו. אך הוא מוסיף:

> ...**ואם יש ספק נפשות בדבר, הרי זה חסיד שוטה**. דספיקא דידיה עדיף מודאי חבריה.

ואם כך, אל לו לאדם לסכן את עצמו להצלת זולתו. והעושה כך, הרי הוא חסיד שוטה.

ה"פתחי תשובה"[3] הביא בשם "אגודת אזוב": "מה דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו דברי הירושלמי בזה, משום דס"ל דתלמודא דידן פליג על הירושלמי" וממילא רוב הראשונים אינם

סוברים כדברי ה"בית יוסף".

גם בשלחן ערוך הרב בעל ה"תניא"[4] הביא את שתי הדעות וסיים "וספק נפשות להקל". כך פסק גם ב"ערוך השלחן"[5].

הרב פיינשטיין זצ"ל[6] הסביר את טעם הדבר:

> ולפי הטעם שכתבתי דלאו דלא תעמוד על דם רעך הוא בדין כל הלאוין, אין לחייב לאדם ליכנס בספק סכנה להצלת חברו מודאי סכנה, דהא להנצל מעבירת כל הלאוין ודאי **לא רק שאינו צריך אלא שגם אסור להכניס עצמו לספק סכנה** דאדרבה הא מחללין שבת אף לרפאות מספק סכנה **וכ"ש שאסור להכניס עצמו לספק סכנה להנצל מחלול שבת ומכל הלאוין**, וא"כ אין לחייבו להכניס עצמו לספק סכנה גם בשביל להציל נפש חברו.

מכיוון שהחיוב להצלת הזולת הוא חיוב לאו, שרמתו כשאר כל הלאוין שבתורה. הרי שכשם שאין להיכנס לספק סכנה כדי להינצל מחילול שבת. כך אין להיכנס לספק סכנה כדי לקיים את מצוות לא תעמוד על דם רעך.

גם הרב פיינשטיין עצמו מכריע שאין להיכנס לספק סכנה שהרי:

> ...גם כל הפוסקים לא פסקו כהירושלמי כדכתב הסמ"ע.

אמנם מצאנו בדברי הרדב"ז עצמו[7] שחילק בין שני מצבים:

> ...ולא זו בלבד אלא **אפילו יש בו קצת ספק סכנה** כגון ראה אותו טובע בים או לסטים באים עליו או חיה רעה שיש בכל אלו ספק סכנה אפ"ה **חייב להציל** ואפילו שלא היה יכול להציל בגופו לא נפטר בשביל כך אלא חייב להציל בממונו... ומ"מ **אם הספק נוטה אל הודאי אינו חייב** למסור עצמו להציל את חבירו **ואפי' בספק מוכרע אינו חייב למסור** נפשו **דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי** דילמא דמא דידיה סומק טפי אבל אם **הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה והוא לא יסתכן ולא הציל עבר על לא תעמוד על דם רעך**.

כאשר הספק הוא שקול, או נוטה אל הסכנה, במקרה כזה אל לו לאדם להכניס עצמו למצב של סכנה לצורך ההצלה.

לעומת זאת, אם הספק קטן יותר ("נוטה אל ההצלה"[8]) חייב האדם להציל את חברו מסכנה וודאית. והראיה לכך היא שהגמרא מדברת במקרה שלסטים באים עליו וחיה גוררתו ופשוט שיש סכנה כלשהי במצבם אלו.

לאור חילוק זה פסק הרב עובדיה יוסף[9] לגבי השתלת כליות:

> שאלה: חולה כליות באופן רציני עד שנשקפת סכנה לחייו, האם רשאי חבר או קרוב משפחה לתרום לו כליה אחת מכליותיו כדי להציל חיי חבירו, או מכיון שאפשר שיש בזה קצת סכנה לתורם, אין לו להכניס עצמו בספק סכנה אפילו על מנת להציל את חבירו מודאי סכנה?
>
> תשובה: עצם הדין אם רשאי אדם או חייב להכנס בספק סכנה כדי להציל את חבירו מודאי סכנה, שנוי במחלוקת הפוסקים.
>
> על יסוד הדברים הנ"ל, דן הגאון רבי יצחק יעקב וייס, ראב"ד העדה החרדית בירושלים, בספרו שו"ת מנחת יצחק חלק ו' (סימן ק"ג) לאסור לתרום כליה לחולה כליות שנשקפת לו סכנה, שהואיל וקיימת אפשרות של סכנה במעשה הניתוח של התורם הבריא, וכן יכול להיות שבעתיד יבוא התורם לידי סכנה כשחסרה לו אחת מכליותיו, ונמצא שהתורם מכניס עצמו לספק סכנה, וכן לא יעשה לדעת הרדב"ז וסיעתו ע"כ. וכן העלה הגאון רבי אליעזר יהודה ולדינברג אב"ד ירושלים, בספרו שו"ת ציץ אליעזר חלק ט' (סימן מ"ה), על יסוד דברי הפוסקים הנ"ל, ועל סמך דברי הרופאים שאמרו לו שמעשה הוצאת כליה אחת מכליותיו של התורם כרוך בסכנת נפשות, לכן העלה שאין לעשות כן, אלא אם כן יחליט סגל של רופאים מומחים אחרי עיון מדוקדק שהדבר אינו כרוך בספק סכנת נפשות לתורם. וכולי האי ואולי

אולם באמת שנמסר לנו מפי רופאים מומחים ויראי שמים שדרגת הסיכון בהוצאת הכליה לאדם התורם, היא מועטת מאד, וכתשעים ותשעה אחוזים מהתורמים חוזרים לבריאותם התקינה. ולפי זה הרי כל מה שהסכימו הפוסקים הנ"ל שאסור להכניס עצמו בספק סכנה, זהו רק בספק השקול, מה שאין כן בנידון שלנו שבודאי שמצוה היא לתרום כדי להציל את חבירו ממות בטוח.

מסקנה:

1. מחלוקת יש האם על האדם להכניס את עצמו לספק סכנה על מנת להציל את חברו מסכנה ודאית.
2. להלכה משמע שאין לסכן עצמו להצלת זולתו.
3. לכן במקרה של כניסה לבית בוער, אל לו לאדם לסכן את עצמו כדי להציל את זולתו.
4. הגר"ע יוסף כתב שכל זה בספק השקול, אבל בספק "קטן" יסכן עצמו. ולכן תרומת כליה עבור מי שנמצא בסכנה היא מצווה, על אף הסכנה (הקטנה) שיש בעצם הניתוח.

1 - חושן משפט סימן תכו.
2 - שו"ת הרדב"ז חלק ג' תרכז.
3 - חשן משפט, סימן תכ"ו ס"ק ב'.
4 - ח"ה, הלכות נזקי גוף ונפש.
5 - תכ"ו,ד. אמנם הוסיף: ומיהו הכל לפי הענין ויש לשקול הענין בפלס ולא לשמור את עצמו יותר מידי. וכל המקיים נפש מישראל כאילו קיים עולם מלא.
6 - אגרות משה, יורה דעה חלק ב סימן קעד.
7 - שו"ת רדב"ז חלק ה סימן ריח.
8 - מלשון זו משמע לכאורה ממצב של למעלה מ50% סיכויי הצלה. אולם הרב יצחק זילברשטיין כתב (אסיא, כרך ז, עמ' 3): "נראה שכוונת הרדב"ז היא **שכל מידת סכנה שאדם מוכן ליטול על עצמו** ולהסתכן בה למען תועלתו הפרטית, להרווחת ממון, או למען כבודו וכדומה, משום שהוא מניח שישאר בחיים, - **לסיכון כזה חייב אדם להכנס גם למען הצלת חברו**. אבל לחשש גדול של סכנה שאדם לעולם לא יכנס אפילו תמורת הון רב, אין אדם חייב להכנס גם עבור הצלת חברו".
9 - שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן פד.

חכמת לב
הבגדים כמראה לאדם

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

כאשר משה רבינו מצווה את עם ישראל על עניין המשכן, הוא מקדים לסכם ולתאר את אשר עליהם יהיה לפעול בו. בפירוט של כל החומרים הנצרכים, יחד עם עושי המלאכה והאמונים עליהם - מקרב העם.

אך בעוד לכל אחד מהאומנים, ישנו תואר כפי עבודתו - פסל, חרש, רוקם, אורג וחושב מחשבות[1]. ישנו תואר נוסף הניתן לעושי הבגדים, כשהתורה קוראת לעשייתם - חכמת לב. הן כלפי הנשים הטוות בחוטים השונים, שנשא ליבן אותן לחכמת הלב[2]. והן כלפי הממונים על כל המלאכה - בצלאל ואהליאב[3].

אך בעוד אצל הנשים ועושי הבגדים השונים, חכמת הלב מתבטאת רק במלאכת הטוויה והאריגה. אצל הממונים ישנה חכמת לב, גם בעשיית הכלים - במלאכת חרש וחושב.

המקום הראשון בו הראתה לנו התורה, כיצד נראית חכמת לב - נמצא בעניין לקיחת ארונו של יוסף ממצרים, על ידי משה רבינו[4]. שעל כך דרשו חז"ל את הפסוק ממשלי - 'חכם לב ייקח מצוות'[5]. שכן בעוד עם ישראל היה עסוק במצוות הביזה, משה רבינו שם על ליבו מי הוא זה אשר בזכותו ישנה הביזה הזו - יוסף שקיבץ את כל הכסף שבעולם למצרים[6].

ומתוך החכמה שבאה מהלב, זכה משה בעצמו לכבוד גדול מאת ה' - כשהקב"ה קבר אותו בעצמו, כשם שמשה התעסק בקבורת יוסף[7]. שכן נתגלתה כאן דרגה חדשה של חכמה, הבאה מלב מלא ואוהב היודע לחשוב מחשבות.

וכך גם כל אלו שהיו מופקדים על עשיית הבגדים לכוהנים, היה עליהם להיות בעלי **חכמת לב** - בכדי שהבגדים ימלאו את ייעודם, כמכפרים על האדם[8]. ואת זה ניתן להשיג רק מתוך יצירה של לב חכם, היורד לשורש נשמת האדם. כדרך בה זכה אהרון ללבוש את החושן על ליבו, כנגד מה שגילה את ליבו השלם עם משה אחיו - כשראה ושמח לקראתו, הגם שהתמנה לגדולה על פניו[9].

וכך גם ביחס לעשיית הכלים במשכן, שעל הממונים עליהם לעשות כל אשר בליבם - על מנת שיפעלו את פעולתם. כדרך שמסר בצלאל את נפשו על עשיית הארון[10], ובכך להבטיח שלא תכנס בו חלילה מחשבה לא ראויה - בציור הכרובים ועשייתם.

ומאז ועד עולם עם תום ימי הפורים וקריאת פרשיות המשכן, עלינו לשאוף לממש עניין זה גם בעצמנו. כשהלב החכם יאיר בכל אחד מישראל, לראות את טובת האחר וגידולו. ולא יהיו חלילה כ'ערלי לב', כי אם ישים איש על ליבו - האחד, אהבת חברו.

וכפי שהתפלל רבי אלימלך מליזענסק, שיום פטירתו חל בכ"א באדר - אַדְרַבָּא,

תֵּן בְּלִבֵּנוּ שֶׁנִּרְאֶה כָּל אֶחָד מַעֲלַת חֲבֵרֵינוּ וְלֹא חֶסְרוֹנָם,

וְשֶׁנְּדַבֵּר כָּל אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ בַּדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר וְהָרָצוּי לְפָנֶיךָ,

וְאַל יַעֲלֶה שׂוּם מְאֶחָד עַל חֲבֵרוֹ חָלִילָה.

וּתְחַזֵּק הִתְקַשְּׁרוּתֵנוּ בְּאַהֲבָה אֵלֶיךָ, כַּאֲשֶׁר גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ.

שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל נַחַת רוּחַ אֵלֶיךָ אָמֵן, כֵּן יְהִי רָצוֹן.

ומתוך הלב החכם, ישובו כל ישראל להיות כעם אחד - ותשוב לשרות עלינו השכינה בבית המקדש השלישי, שיבנה במהרה.

1 - **חרש וחושב חרש** שייך באומנות מתכיות עץ ואבן, שמשנה החומריים שעוסק בהם לפי צורך המלאכה, וחושב שייך באומניות האריגה והתפירה במחט שאינו משנה דבר רק מסדר ומוציא צורות, ובזה יש שני מינים, רוקם הוא מעשה מחט, ואורג - מלבי"ם שמות לה, לה

2 - וכל אשה חכמת לב בידיה טוו... וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את העזים - שמות לה, כה- כו

3 - מלא אתם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני ובשש וארג עשי כל מלאכה וחשבי מחשבת - שם, לה

4 - תנו רבנן בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצות שנאמר (משלי י, ח) 'חכם לב יקח מצות' - סוטה, יג.

5 - משלי י, ח

6 - זה שאמר הכתוב 'וישובו ויחנו לפני פי החירות', כאן נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. אמר לו הקב"ה, זו היא מההבטחה שהבטחתי לו, יחזרו לאחוריהם, שכל כסף וזהב שכנס יוסף היה נתון בבעל צפון. וכשחזרו נטלוהו, שנאמר 'כנפי יונה נחפה בכסף' - ילקוט שמעוני בראשית טז, יד

7 - מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו שנאמר (שמות יג, יט) 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו'. מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום שנאמר (דברים לד, ו) 'ויקבור אותו בגיא' - סוטה, ט:

8 - ואמר רבי עיניני בר ששון למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין - זבחים, פח:

9 - **וראך ושמח בלבו** לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב - רש"י שמות ד, יד

10 - **ויעש בצלאל את הארן עצי שטים** לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו - שם לז, א

סיפור לשבת

"ששת ימים תעשה מלאכה"

היה זה במיאמי שבארצות הברית. רב בית הכנסת עמד על הדוכן בפני קהל שהתכנס לרגל יום השנה לפטירת רבנו הגאון רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל, בעל ה"חפץ חיים", ושרטט בפניהם קווים לדמותו הגדולה של ה"חפץ חיים". לאחר שסיים פרק מנאומו, הרהר הנואם בינו לבין עצמו ושיתף את הקהל בהתלבטויותיו: ידוע לי סיפור מעניין ביותר על ה"חפץ חיים", ובחפץ לב הייתי שוטחו בפניכם, אך לדאבוני ידוע לי רק חלקו הראשון, ובכל זאת, גם חצי סיפור על החפץ חיים הרי הוא עולם ומלואו ולפיכך אחלוק עמכם את הידוע לי. מעשה בבחור שלמד בעיירה ראדין, בישיבתו של החפץ חיים, שלא עמד בפרץ ההשכלה שהכתה שמות ברבים, עד שנמצא כי אינו מקפיד על שמירת השבת ורבני הישיבה החליטו כי אין כל אפשרות להותירו בישיבה. משמע זאת ה"חפץ חיים", ביקש כי הבחור יכנס אליו טרם עוזבו את הישיבה. פרש הנואם את ידיו והפטיר: "עד כאן החלק הידוע לי. בעבור ההמשך העלום ממני, אני מוכן לשלם אלפי זהב וכסף, אם רק יגלו לי מה שוחח החפץ חיים עם הנער. וכל כך למה מפני שעל פי עדות מהימנה שהגיעה לאזני, אותו נער לא הוסיף לחלל את השבת, אילו רק יכול הייתי לדעת את הדברים שאמר לו ה"חפץ חיים".

הנואם לא הבחין כי אחד היושבים באולם נע על כסאו באי נוחות. עם סיום הערב התפזרו האנשים לבתיהם, ובאולם הריק בלט איש מבוגר שנותר על כסאו, עיניו נעוצות אי שם, כולו שרעפים. הנואם התקרב אליו ושמע מפיו משפט שכה ציפה לו: "אני הייתי אותו בחור". אחר שנרגע האיש, סיפר את שאירע בחדרו של ה"סבא קדישא", בחור צעיר הייתי, וכפי שאתה יודע, גם קל דעת. בכל מאודי ביקשתי להימנע מן הפגישה המביכה עם החפץ חיים, אך לא היתה לי כל ברירה. נכנסתי לביתו, הוא היה אז כבר ישיש בן שמונים ומעלה. חשבתי כי יתחיל להוכיח אותי על מעללי. סיגריה בשבת לתדהמתי הוא נטל את כף ידי, טמן אותה בין כפות ידיו ואפף אותה בחום וברגש שאין לו גבולות. אנו עומדים כך, עיניו נעצמו וידי בתוך ידיו. רגע קדוש, טמיר ומיוחד ה"חפץ חיים" מתייחס אלי כאב לבנו יקירו. הוא פתח את עיניו וגיליתי כי דמעות טריות גדשו את עפעפיו הישישות, זלגו באיטיות על פניו הרכות, והכל בגללי. עודי תוהה באיזה עולם אני שרוי, נשמעה יבבה כבושה, רוויית צער: "שאבעס". החפץ חיים בוכה עלי "שאבעס". ידיו בנות השמונים רטטו מעלה. עתה תפס את שתי ידי ובכה כאב הממאן להתנחם על לכתה של בתו יחידתו, "שאבעס הייליגער שאבעס" שבת הקדושה. אתה שעה זלגה דמעה אחת מפניו הקדושות ונטפה על כף ידי האיש המבוגר פקח את עיניו, התנשם עמוקות והעביר בסילודין את כף ידו. "עד היום כשאני מהרהר במה שאירע אז, אני מסוגל לחוש את חומה של אותה דמעה קדושה".

שביבים / שאול שיף

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם זה הדבר אשר צוה ד'"

ידועה השאלה איך יכול כל אדם לקיים תרי"ג מצוות, הלא יש מצוות שנוהגות רק בכוהנים ולויים, ומצוות התלויות בארץ. ותירצו בספרים שעם ישראל כולם כגוף אחד כי נשמתם אחת, ואם הם באחדות, אזי כל מי שמקיים מצוה עושה אותה בשם כל ישראל, נמצא שכלל ישראל מקיימים כל המצוות. ועל פי זה פירש ה"אהבת ישראל" את הפסוק "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", ואחרי שהקהיל אותם, "ויאמר אליהם זה הדבר אשר צוה ד'", אז היה יכול לצוותם את כל התורה והמצוות, כי יוכלו לקיימם כולם על ידי שהם באחדות.

(נפשות חסידיו ח"ב, ע' קלה)

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון"

בספר "אוצר מרגליות" הביא כמה פנינים בעניין השבת: א. לבעל ה"חפץ חיים" נזדמנו אורחים בליל שבת. כשחזר מבית הכנסת לא שהה שעה קלה אלא קידש קידוש היום ומיד הסב לשולחן. רבנו,

שאלו אותו, כלום אין הוא נוהג לומר "שלום עליכם" קודם קידוש וסעודה? אומר לכם, החזיר להם בעל חפץ חיים, "מלאכי השרת" אין לפניהם לא אכילה ולא שתיה וקבלת פניהם ב"שלום עליכם" סובלת דיחוי, ואילו אורחים, בשר ודם הם, וצריכים אכילה ושתיה. קבלת פניהם קודמת. ב. איש אחד התגייס בצבא הרוסי בתקופת הצאר והשאיר בבית אשה, בנים ובנות, שלא היה להם מה לאכול. הלכה האשה ומכרה במשך הזמן כל החפצים מהבית, כדי לקנות מזון ולהחיות את ילדיה. דבר אחד היא סרבה למכור - את הטבעת של זהב שקבלה מבעלה בעת הנישואין, מכיוון שהטבעת הזאת הזכירה לה תמיד את בעלה שבוא יבוא היום והוא יחזור הביתה. כמו כן אנחנו מכרנו הרבה דברים עבור הפרנסה בעוונותינו הרבים (הזמן ללימוד תורה, הלבוש היהודי, לשון נקיה ועוד), אבל את השבת, אשר היא אות בינינו לבין הקב"ה אסור למכור ולחלל אותה עבור הפרנסה.

"וביום השביעי יהיה לכם קודש"

פעם שהה ה'חפץ חיים' בפטרבורג וכדרכו השתדל להשפיע על בעלי העסקים היהודיים שינעלו את עסקיהם בימי השבת. אחד מעשירי המקום הושפע ביותר מדבריו של ה'חפץ חיים' והסכים לקבל עליו לשמור את השבת להבא, אלא הבטיח להתחיל בזאת רק כעבור שבועות אחדים, שכן קודם עליו להסדיר את כל העניינים שהיה רגיל עד עתה לסדרם בשבתות, ולשם כך ביקש 'ארכה' מאת ה'חפץ חיים'. נאנח ה'חפץ חיים' ואמר, אחי יקירי, כתוב בתורה 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וביום השביעי שבת לד' אלוקיך' כוונת הדברים, שהשי"ת מסר לנו את ששת ימי המעשה לעבודתנו, למלאכתנו ולהפקת כל חפצינו. ואילו את יום השבת לא מסר לנו לשם כך, אלא את היום הזה שמר לעצמו, ולכן עלינו להקדישו כולו קודש לד', אלמלי היתה השבת שלי יתכן והייתי מוותר לך וממלא את מבוקשך. אולם השבת של הקדוש ברוך הוא, והוא אינו מוותר. בידי לא נמסרה הסמכות לוותר לך אפילו על רגע אחד משל השבת, משל איזו שבת שהיא.

(חפץ חיים)

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש"

שאלו פעם את הרב מבריסק האם להקים בית ספר "בית יעקב" בשכונה חילונית, ובתשובה סיפר הרב סיפור שהתרחש בעיירה בריסק. בבריסק היה בית ספר "בית יעקב" ומשפחה חילונית שהתגוררה בסמוך שלחה את בתם ללמוד בבית הספר, מפאת הקרבה. הילדה למדה מושגים שלא הכירה מעולם, וכמובן למדה גם על שבת. שבת אחת, רצו ההורים לצאת לנופש והפקידו את הילדה על החנות שבבעלותם. הילדה החליטה שתימנע בכל צורה מלמכור בשבת. בהגיע יום השבת, פתחה את החנות, התיישבה בה ואמרה תהלים. אחרי שעה נכנס גוי לחנות והתעניין על מחירו של אגרטל שניצב בחלון הראווה. הילדה, ברצונה העז להימנע מלמכור, נקבה בסכום הזוי, אלף שקלים. הגוי נדהם ועזב את החנות. לאחר שעה שב ואמר: "האגרטל מצא חן בעיניי מאוד. אסכים לשלם עליו שבעים וחמישה שקלים, על אף שנראה ששוויו עשרה שקלים בלבד". אך הילדה בשלה: אלף שקלים. לקראת הצהריים שב הגוי לחנות, והפעם ניאות לשלם מאתיים שקלים, אך הילדה בשלה. כך ניסה עוד מספר פעמים, עד שלבסוף במוצ"ש שלף מכיסו את הסכום העצום והניחו על הדלפק. הילדה נדהמה, והוא הסביר: "טובי האדריכלים בנו לי וילה מפוארת, ואגרטל בגוני הטורקיז מתאים לי כל כך. לא יכולתי לוותר עליו!" כששבו ההורים לביתם, סיפרה להם על השתלשלות העניינים, והם קיבלו על עצמם לשוב בתשובה שלמה. "אין כל ספק האם לפתוח "בית יעקב", סיים הרב מבריסק את סיפורו, "שמירת שבת של ילדה קטנה השיבה את הוריה בתשובה שלמה".

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net